

Regeringens proposition

1978/79: 211

om stöd till beställare av fartyg, m. m.

beslutad den 5 april 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ERIK HUSS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att fullmäktige i riksgäldskontoret bemyndigas att – inkl. tidigare bemyndigande om 5 725 milj. kr. – ikläda staten garantier till fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp av 6 665 milj. kr. för upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv.

För samma ändamål föreslås att ytterligare 160 milj. kr. anvisas till lån till beställare av fartyg hos svenska varv.

Vidare föreslås vissa ändringar rörande dispositionen av vissa tidigare anvisade anslag till varven och varvsregionerna.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-04-05

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Huss

Proposition om stöd till beställare av fartyg, m. m.

1 Inledning

För att underlätta beställningar av fartyg vid svenska varv har riksdagen till utgången av år 1978 (prop. 1976/77: 139, NU 1976/77: 53, rskr 1976/77: 343, prop. 1977/78: 174, NU 1977/78: 76 rskr 1977/78: 377) fastställt en ram om 3 700 milj. kr. för kreditgarantier och anvisat 1 475 milj. kr. till lån för stöd till beställare av fartyg vid svenska varv.

I senare beslut har riksdagen (prop. 1978/79: 49, NU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115) höjt ramen för garantier med 2 025 milj. kr. och anvisat ytterligare 675 milj. kr. för lån. Under innevarande år har stödet utvidgats till att omfatta även större ombyggnader av fartyg.

Stödet till fartygsbeställare ges i form av statliga kreditgarantier intill 70 % av kontraktetspriset och lån som kan uppgå till ett belopp motsvarande högst 25 % av kontraktetspriset för beställt fartyg eller större ombyggnad av fartyg. I fall då lån inte lämnas eller lämnas till lägre belopp än vad som maximalt kan erhållas kan om särskilda skäl föreligger kreditgarantier lämnas till högre belopp än 70 % av kontraktetspriset. Lån och kreditgaranti får dock sammanlagt uppgå till högst 95 % av kontraktetspriset. Minst 5 % av kontraktetspriset måste alltså betalas kontant av beställaren. Stödet är tidsbegränsat och avser beställningar som görs senast den 31 december 1979 och med leverans av det beställda fartyget före utgången av år 1980. För fartyg med särskilt lång byggnadstid kan regeringen dock medge att leverans sker vid senare tidpunkt. Till lån är knuten en viss återvinningsrätt för staten. Villkoren för stödet finns angivna i förordningen (1977: 500) om statligt stöd till beställare av fartyg (omtryckt 1978: 995).

För att de svenska varven skall kunna sälja fartyg till utvecklingsländer

med förmånliga villkor har riksdagen anvisat 125 milj. kr. att användas som stöd härför (prop. 1978/79: 49, NU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115). Stöd kan lämnas för fartyg som beställs före utgången av år 1979 och som levereras före utgången av år 1980.

Beräkningarna av beställarstödet omfattning i prop. 1978/79: 49 är i huvudsak baserade på varvens bedömningar av fördelningen av order mellan fartyg och annan produktion. Fartygsorder har med undantag för fartyg för transport av flytande gas, s. k. LNG-fartyg, antagits behöva beställarstöd. En ytterligare förutsättning vid beräkningen var att kapaciteten vid de mindre och medelstora varven skulle minskas med 30 %.

I enlighet med riksdagens beslut i december 1978 (NU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115) har en särskild kommission (I 1979: 04) tillsatts för att bl. a. utarbeta förslag rörande de mindre och medelstora varvens strukturutveckling.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Aktuell situation avseende stöd till fartygsbeställare

Nämnden för fartygskreditgarantier har i skrivelse till industridepartementet den 30 mars 1979 redovisat situationen beträffande garantier och lån till beställare av fartyg. Av skrivelsen framgår huvudsakligen följande.

Vad avser utnyttjandet av de lån och garantier om sammanlagt 5 175 milj. kr. som har stått till förfogande för beställarstöd till utgången av år 1978 anför nämnden att garantier och lån om sammanlagt 4 938 milj. kr. avseende 45 fartyg lämnats eller utfästs till beställare av fartyg under tiden den 1 juli 1977—den 31 december 1978. Stödet har avsett olika typer av fartyg, t. ex. ro/ro-fartyg, kylfartyg, färjor och tankfartyg. Av stödet har 1 419 milj. kr. eller knappt 30 % avsett fartyg som byggts vid mindre och medelstora varv.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har reserverat 225 milj. kr. huvudsakligen för att täcka kommande räntebetalningar på de lån som har garanterats. Av de 5 175 milj. kr. som kan utgå i lån och garantier återstod därmed vid utgången av år 1978 12 milj. kr. Sedan stödet till beställare genom beslut av riksdagen (prop. 1978/79: 49, Nu 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115) utökats med 2 700 milj. kr. fanns sedan januari i år 2 712 milj. kr. tillgängliga för lån och garantier till beställare av fartyg vid svenska varv. Härav beräknas 400 milj. kr. komma att användas för stöd till beställare vid de mindre och medelstora varven.

Under år 1979 har nämnden hittills behandlat ansökningar avseende 23 fartyg med ett sammanlagt stödbelopp av 2 165 milj. kr. Huvuddelen, eller ca 1 798 milj. kr., avser fyra stora seriebeställningar av färjor, kemikalietankers och supplyfartyg vid Götaverken Öresundsvarvet AB, Götaverken Arendal AB och Kockums Varv (Shipyard) AB. Dessa beställningar avser i

vissa fall fartyg med särskilt lång byggnadstid varför fartygen levereras först under år 1981. Av tillstyrkta ansökningar avser ca 367 milj. kr. stöd för beställningar vid privata mindre och medelstora varv.

I början av mars 1979 hade nämnden ineliggande, hittills inte behandlade ansökningar avseende 29 fartyg med ett sammanlagt stödbelopp av 1 187 milj. kr., varav 661 milj. kr. avser beställningar vid mindre och medelstora varv. Ansökningarnas sammanlagda belopp överstiger därmed de tillgängliga möjligheterna att lämna garantier och lån med 640 milj. kr. Med hänsyn till varvens beläggning kan enligt nämndens bedömning ytterligare ansökningar om beställarstöd väntas. Nämnden uppskattar det sammanlagda behovet av ytterligare beställarstöd till 900–1 000 milj. kr. utöver anvisade medel för att kunna ge stöd till ineliggande och aviserade ansökningar.

Vidare redovisar nämnden i sin skrivelse det beslut som regeringen den 26 januari 1978 meddelat rörande de föreskrifter som fortsättningsvis skall gälla vid behandlingen av ärenden enligt förordningen (1977: 500) om statligt stöd till beställare av fartyg. Enligt föreskrifterna skall – i den mån nämnden, efter sedvanlig kreditprövning, anser sig kunna tillstyrka ansökningar vilkas sammanlagda belopp är högre än återstående ramar för garantier och lån – företräde ges för sådana ansökningar där

a) fartygsleveranserna ligger nära i tiden och

b) varvet tidigare inte erhållit eller i förhållande till verksamhetens omfattning erhållit färre order med beställarstöd än andra varv.

Nämnden bedömer att en prioritering enligt dessa föreskrifter är svår att genomföra i den nu uppkomna situationen, då sysselsättningen vid vissa varv är helt beroende av en enda beställning som omfattar flera fartyg och där ordern bedöms som odelbar. Även det förhållandet att varvens beläggningssituation i flera fall är bekymmersam aktualiserar frågan om ytterligare beställarstöd, inte minst mot bakgrund av den sysselsättningsgaranti som gäller för de anställda vid storvarven.

2.2 Varvens beläggningssituation

Produktionskapaciteten för de fyra storvarven – Götaverken Arendal AB, Uddevallavarvet AB, Götaverken Öresundsvärd AB och Kockums Varv (Shipyard) AB – är för år 1979 till 63 % täckt genom orderproduktion med beställarstöd, till 11 % genom orderproduktion utan beställarstöd, till 13 % med lagerproduktion och till 6 % med övrig produktion. Den inte belagda produktionskapaciteten uppgår således till 7 % detta år. För åren 1980 och 1981 är ca 60 % resp. 10 % av produktionskapaciteten belagd. Beräkningarna har gjorts under förutsättning av att ineliggande ansökningar om beställarstöd kommer att beviljas.

För de olika varvsenheterna skiljer sig beläggningssituationen åt. Orderstocken vid Götaverken Arendal AB ger full sysselsättning t. o. m tredje

kvartalet 1979. Kapacitetsutnyttjandet faller därefter kraftigt och är i det närmaste nere vid noll under andra kvartalet 1980. Under förutsättning av att beställarstöd lämnas för två färjor till Rederiaktiebolaget Göteborg-Fredrikshavn-linjen och att ett kontrakt om leverans av en petrokemisk anläggning kan genomföras enligt tidplan erhålls i princip full sysselsättning även under år 1980 med undantag för en beläggningssvacka i början av året. Denna svacka försöker varvet nu täcka genom ytterligare order eller genom omfördelning av produktion. Under dessa förutsättningar skulle varvets produktionskapacitet under år 1980 vara täckt till ca 83 %. Senaste beslutstidpunkt, dvs. den tidpunkt då varvet måste erhålla nya order för att inte få beläggningssvacka, avseende ytterligare order är oktober 1979 med leveranstidpunkt första kvartalet 1981.

För Uddevallavarvet AB ger befintlig orderstock fullt kapacitetsutnyttjande t. o. m. tredje kvartalet 1980. Därefter faller kapacitetsutnyttjandet. Beslutstidpunkt för nya order är senast i november 1979 för leverans andra halvåret 1981.

För Götaverken Öresundsvarvet AB minskar kapacitetsutnyttjandet kraftigt under år 1979 för att vara nere vid noll under tredje kvartalet 1979. Under förutsättning av att beställarstöd lämnas för order på färjor till Rederiaktiebolaget Gotland och på fyra supplyfartyg till Rederiaktiebolaget Concordia (för två av fartygen gäller t. v. option på beställning) har varvet full sysselsättning t. o. m. andra kvartalet 1980. Beslutstidpunkt avseende nya order är senast oktober 1979 för leverans andra halvåret 1981.

Beläggningssituationen för Kockums Varv (Shipyards) AB är med befintlig orderstock redan nu otillfredsställande. Kapacitetsutnyttjandet minskar successivt under år 1979 och är i det närmaste noll vid årsskiftet 1979–1980. Även under förutsättning att beställarstöd lämnas för en order på fyra kemikaliefartyg till Rederi AB Nordstjernen får varvet en stor utnyttjad kapacitet mellan leveranserna av det andra och tredje kemikaliefartyget. För att utnyttja kapaciteten mellan dessa leveranser behövs order på ytterligare två fartyg senast under andra kvartalet 1979 för leverans fjärde kvartalet 1980.

För de mindre och medelstora varven varierar beläggningssituationen. Kapaciteten vid Karlskronavarvet AB är i stort sett fullt utnyttjad under år 1979. Av 1980 års kapacitet är f. n. ca 60 % intäckt. Nästa beslutstidpunkt för nya order är andra kvartalet 1979.

AB Oskarshamn's Varv har sin produktionskapacitet fullt belagd under år 1979 medan endast 50–60 % är intäckt för år 1980. Senaste beslutstidpunkt för tillkommande produktion för att undvika en beläggningssvacka är juni 1979.

För övriga mindre och medelstora varv uppgår kapacitetsutnyttjandet under år 1979 till 50–70 % och för samtliga gäller att de måste erhålla nya order första halvåret detta år för att bibehålla kapacitetsutnyttjandet.

Sammantaget uppgår det ytterligare behovet av stöd för beställningar vid de fyra storvarven enligt Svenska Varvs beräkning till ca 1 000 milj. kr. för sådana fartyg som levereras före den 1 april 1981. En förutsättning för denna beräkning är att outnyttjad kapacitet beläggs enbart genom fartygsorder med beställarstöd. Motsvarande behov för de mindre och medelstora varven uppgår till omkring 200 milj. kr.

2.3 Ökat stöd till beställare av fartyg

De redovisade uppgifterna om förhållandet mellan ansökningar om beställarstöd och tillgängliga medel för ändamålet samt om varvens beläggningssituation visar att återstående beställarstöd kommer att vara otillräckligt för att säkra sysselsättningen vid de kapacitetsnivåer som riksdagen har beslutat om för varven. Orsakerna till detta är flera.

En orsak är att det nu tillgängliga beställarstödet till de mindre och medelstora varven har beräknats under förutsättning att gruppen skulle minska sin kapacitet med 30%. Riksdagen har emellertid i denna fråga gett regeringen till känna vad näringsutskottet har uttalat (NU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115) nämligen att åtgärder inte bör vidtas som kan vara av avgörande betydelse för de olika varvens framtid innan utredningsarbetet om dessa varv har slutförts.

Med stöd av regeringens bemyndigande har jag, som tidigare nämnts, tillsatt en kommission för de mindre och medelstora varven. Kommissionen har till uppgift att bl. a. utarbeta ett konkret strukturförslag för dessa varv. Resultatet av kommissionens arbete är avsett att redovisas hösten 1979.

För storvarvens del kan noteras att övergången till produktion som inte är beroende av beställarstöd synes gå långsammare än vad varven tidigare bedömde som troligt. I sin beläggingsplanering för varven under åren 1980–1981 har Svenska Varv enbart räknat med – förutom fartyg – en stor petrokemisk anläggning. I detta sammanhang vill jag understryka vikten av att varven så långt möjligt försöker inrikta sin produktion mot lönsamma alternativa produkter.

Vidare avser ansökningarna om beställarstöd beloppmässigt i betydande omfattning fartyg med leverans först år 1981, medan det nu tillgängliga stödet är avsett att underlätta finansieringen av produktionen under åren 1979–1980. Samtliga fartyg med leverans under år 1981 ingår i beställningar som omfattar flera fartyg.

Med hänsyn till de av riksdagen fastställda målen för verksamhetens omfattning vid enskilda varvsenheter och beläggningssituationen torde det vara nödvändigt att öka ramarna för att ge stöd till beställare av fartyg hos svenska varv.

Vad avser storvarven vill jag efter kontakt med Svenska Varv anmäla att det nu står klart att underlag för att bedöma den framtida varvkapaciteten

för år 1981 och framåt inte kan föreligga förrän under hösten 1979. Det torde på grund härav inte bli möjligt för statsmakterna att ta ställning till den samlade varvsindustrins framtida kapacitet förrän under våren 1980. Av detta skäl förordar jag att tidsgränserna för orderteckning och leverans bör förskjutas ett kvartal framåt i tiden till den 1 april 1980 resp. den 1 april 1981. Även tidsgränsen för orderteckning och leverans av fartyg till köpare i utvecklingsländer bör förskjutas framåt i tiden. Jag förordar i detta avseende att stöd bör kunna avse fartyg som beställs före den 1 juli 1980 och som levereras före utgången av år 1981. Riksdagens godkännande bör inhämtas avseende de förordade ändringarna av tidsgränserna för såväl stödet till fartygsbeställare som till fartygsköpare i utvecklingsländerna.

För storvarven behövs enligt Svenska Varvs bedömning – med hänsyn till de kapacitetsmål riksdagen har fastställt för varven vid utgången av år 1980 – order om ca 1 000 milj. kr. utöver dem för vilka ansökningar om beställarstöd redan föreligger för att oönskade produktionssvackor skall kunna undvikas.

Jag är inte beredd att föreslå att storvarvens önskemål om ökat beställarstöd motsvarande hela den erforderliga ordersumman tillgodoses fullt ut. Jag anser att ökningen av stödet för beställningar hos storvarven bör begränsas till 600 milj. kr.

Då det gäller de mindre och medelstora varven fanns i början av mars 1979 ansökningar – såväl tillstyrkta som inte behandlade – om beställarstöd till ett sammanlagt belopp av ca 1 030 milj. kr.

Vissa av ansökningarna avser dock order där fartygen är avsedda att levereras efter första kvartalet 1981 och därför nu inte bör beaktas. Å andra sidan kan ytterligare order komma att tecknas som behöver beställarstöd. Sammantaget bedömer jag att ca 1 050 milj. kr. behövs i beställarstöd för de mindre och medelstora varven för fartyg som levereras t. o. m. första kvartalet 1981. Då befintliga stödresurser är beräknade till drygt 400 milj. kr. för denna kategori av varv behövs alltså ca 650 milj. kr. ytterligare i stöd för de mindre och medelstora varven. Sammantaget behövs alltså en ökning med 1 250 milj. kr. i beställarstöd för både storvarven och de mindre och medelstora varven. Ökningen bör fördelas med 940 milj. kr. i kreditgarantier och 310 milj. kr. som lån.

I fråga om kreditgarantier till beställare av fartyg förordar jag att regeringen föreslår riksdagen att för beställningar som görs senast den 31 mars 1980 fastställa en ram av 6 665 milj. kr., inberäknat tidigare bemyndigande av 5 725 milj. kr.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1978/79: 49, NU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 115) har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett särskilt anslag av 265 milj. kr. benämnt Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna att användas för att förstärka regionala insatser inom varvsregionerna och för att stödja alternativ produktion vid varven. Med hänsyn till vad som hittills har skett i fråga om alternativ produktion

och vad som nu kan överblickas om försäljningsmöjligheterna under den närmaste tiden torde endast en mycket begränsad del av dessa medel komma att tas i anspråk för sitt ändamål inom rimlig tid. Med hänsyn härtill bör dessa medel nu till en del få användas till att lämna avskrivningslån till beställare. Jag förordar därför att högst 150 milj. kr. av anslaget får användas för detta ändamål. Återstående behov av lån, 160 milj. kr., bör anvisas som ett anslag till avskrivningslån till beställare av fartyg på statsbudgeten för budgetåret 1979/80. Medel från detta anslag bör kunna disponeras även för bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer i den mån det reservationsanslag av 125 milj. kr. för detta ändamål som finns upptaget på statsbudgeten för innevarande budgetår skulle visa sig otillräckligt. För sådana bidrag bör gälla samma villkor som för bidrag som utgår från anslaget Bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändrade riktlinjer för lämnande av stöd till beställare av fartyg som jag har förordat,
2. godkänna vad jag har förordat rörande disposition av anslaget Bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer,
3. godkänna vad jag har förordat rörande disposition av anslaget Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna,
4. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garantier till beställare av fartyg till ett sammanlagt belopp av högst 6 665 000 000 kr. — inkl. tidigare bemyndigande om 5 725 000 000 kr. — avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos Svenska Varv i enlighet med vad jag har förordat,
5. till *Avskrivningslån till beställare av fartyg* för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 160 000 000 kr.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.